

Aktuell forskning på betyg och bedömning

Hållbar bedömning och bedömarkompetens – om professionsblivande, lärande och hälsa

Christian Lundahl, Professor i pedagogik
Jennika Mattisson, Doktorand i pedagogik

Dagens

- Bedömningskontext – bedömningskultur
- Bedömarkompetens – Professionsblivande och bedömning
- Hållbar bedömning - innebörder och syften

Provkultur/Mättradition

- Ett kommunikativt sammanhang där olika uppfattningar om kunskapsbedömningar lyfts fram och tillskrivs mening.
- Bedömningskulturella traditioner besvarar bedömningsfrågor: vad, hur, och varför
- Externa krav: ökat ansvarsutkrävande
- Snäva målformuleringar och kriterier
- Betygens betydelse

Bedömningspraktik

- High stake - Learning for testing
- Betygshets
- Skolrelaterad stress
- Lärares autonomi – lärares syn på lektionsinnehåll, bedömningsunderlag
- Insyn – ”ryggen fri”
- Spänningar

UTMANINGAR:
Bedömning för lärande
Bedömning som lärande

AC: ASSESSMENT CULTURE Bedömningskultur med fokus på återkoppling och lärande	TC: TEST CULTURE Bedömningskultur med fokus på prov och betyg
Bedömning som återkoppling, vilken stärker eleven	Bedömning som objektiv mätning av kunskaper och för att visa vad som är rätt och fel
Olika typer av bedömningar för att möta behoven hos olika elever	En typ av bedömning för alla elever
Tro på elevens utvecklingsförmåga	Tro på relativt fasta förmågor
Bedömning integrerad i planering och genomförande av undervisning	Bedömning frikopplad från undervisning
Större vilja till professionell utveckling	Mindre vilja till professionell utveckling

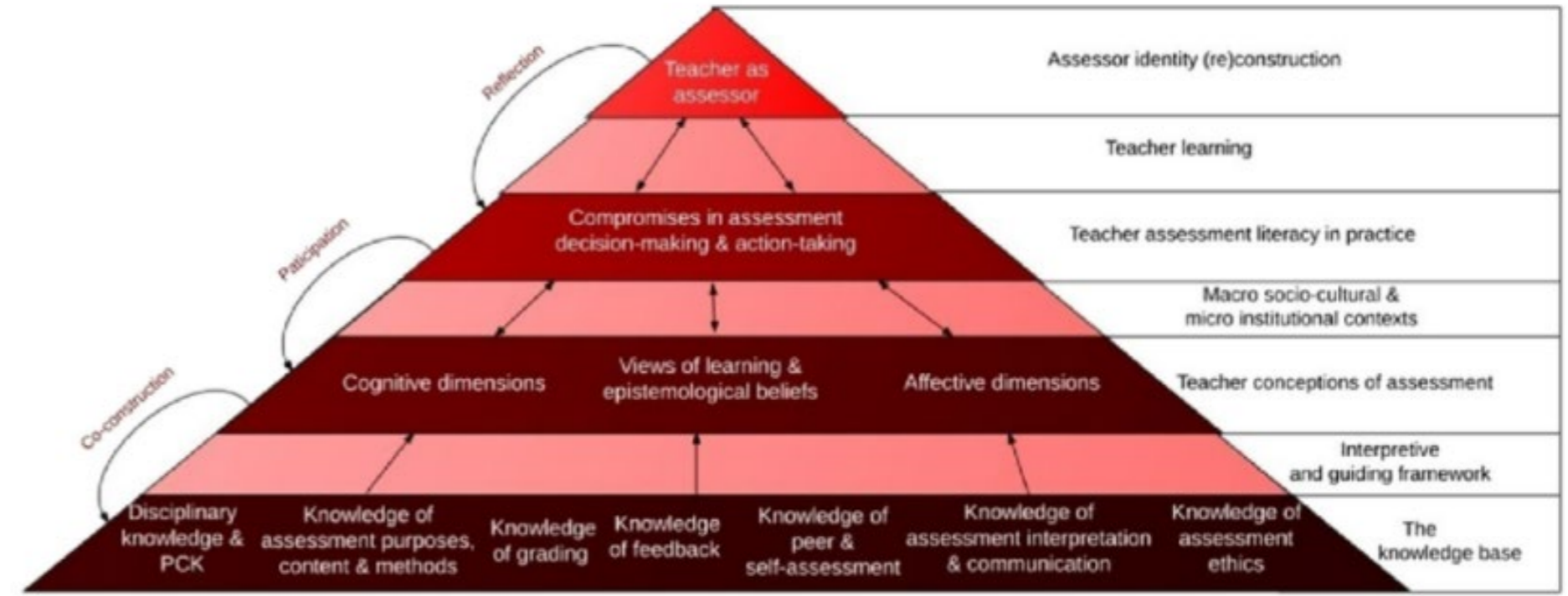
Bedömarkompetens

Uppsättning av kunskaper, praktiker och förhållningsätt till bedömningsarbetet

Involverar flera aspekter/dimensioner:

- **Begreppsliga** – sakkunskaper tex om läroplaner, metoder i bedömning samt uppfattningar om lärande och undervisning
- **Praxelogiska** – handlar om klassrumssituationen och praktiker tex kommunikation med elever och vårdnadshavare eller sambedömning
- **Socioemotionella** - bedömningens känslomässiga dynamik ur ett elevperspektiv och dess påverkan för lärandet som till exempel uthållighet, motstånd mot bedömning eller textångest

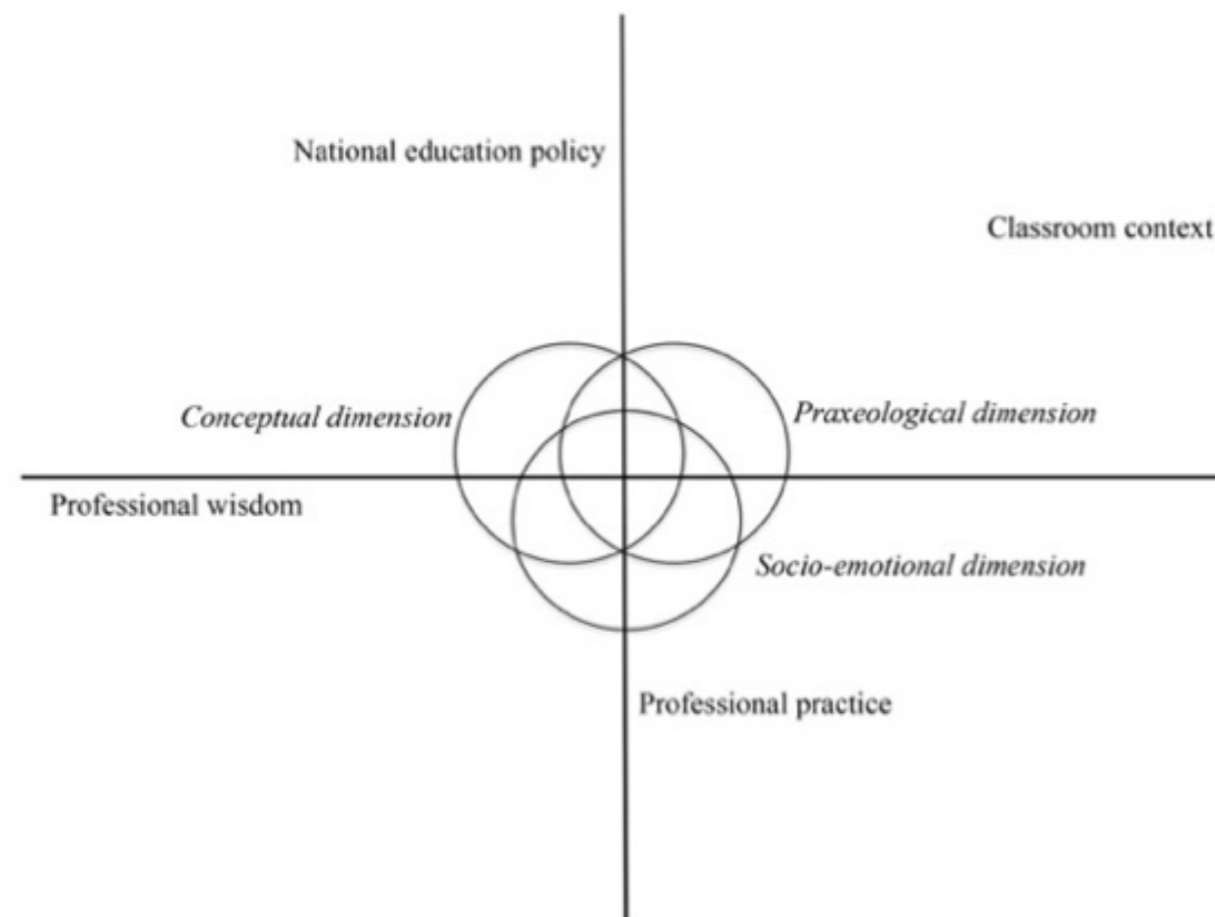
Bedömarkompetens

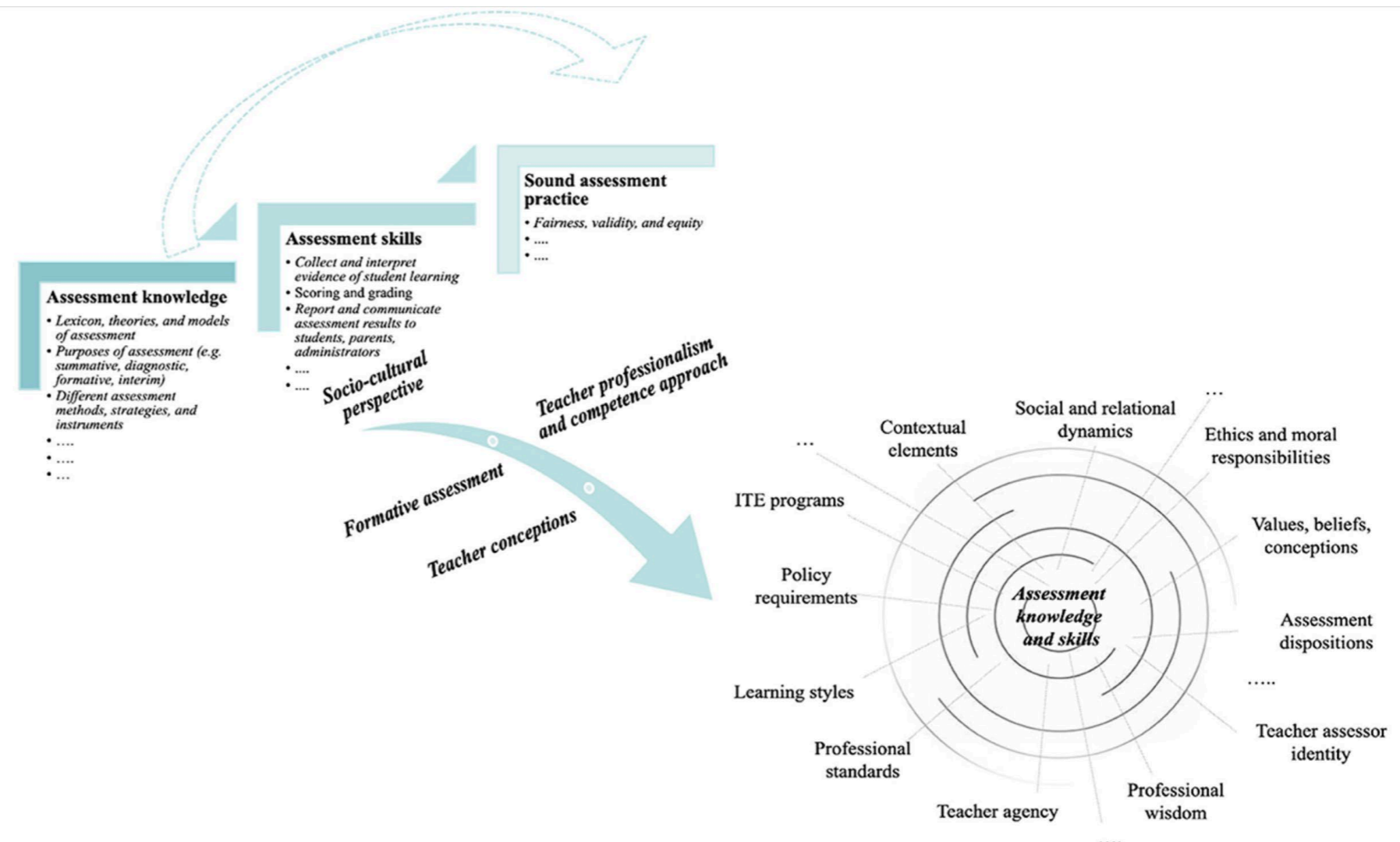
A conceptual framework of teacher assessment literacy in practice

Fig. 1. A conceptual framework of teacher assessment literacy in practice.

Three-dimensional model of assessment literacy

Andrades & Pastores Three Dimensional Model for assessment literacy (2019)

Hållbar utveckling

“development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs”

- Brundtland definition

Hållbart lärande har en framtidsorientering

- Lärande som fortsätter efter skoltiden
- Kunskap som kan överföras från inlärningskontexten till andra sammanhang (även livslångt lärande)
- Förändrat sätt att lära
- Att lära sig utanför det formella kursinnehållet, för sin egen utvecklings skull
- Målet med lärandet baseras på ett inre engagemang (inte bara betyg)

Assessment could be sustainable if it 'meets the needs of the present without compromising the ability of students to meet their own future learning needs' (Boud 2000)

Kompetenser för hållbar utveckling

Genom att fråga ca 100 experter på utbildning och hållbar utveckling om vilka nyckelkompetenser de tyckte var viktigaste att högre utbildning försåg sina studenter med, fick Rieckmann (2012) fram följande egenskaper:

Kompetens för systemtänkande och hantering av komplexitet

Kompetens för förutseende tänkande

Kompetens för kritiskt tänkande

Kompetens att agera rättvist och ekologiskt

Kompetens för samarbete i (heterogena) grupper

Kompetens för deltagande

Kompetens för empati och perspektivbyte

Kompetens för tvärvetenskapligt arbete

Kompetens för kommunikation och användning av media

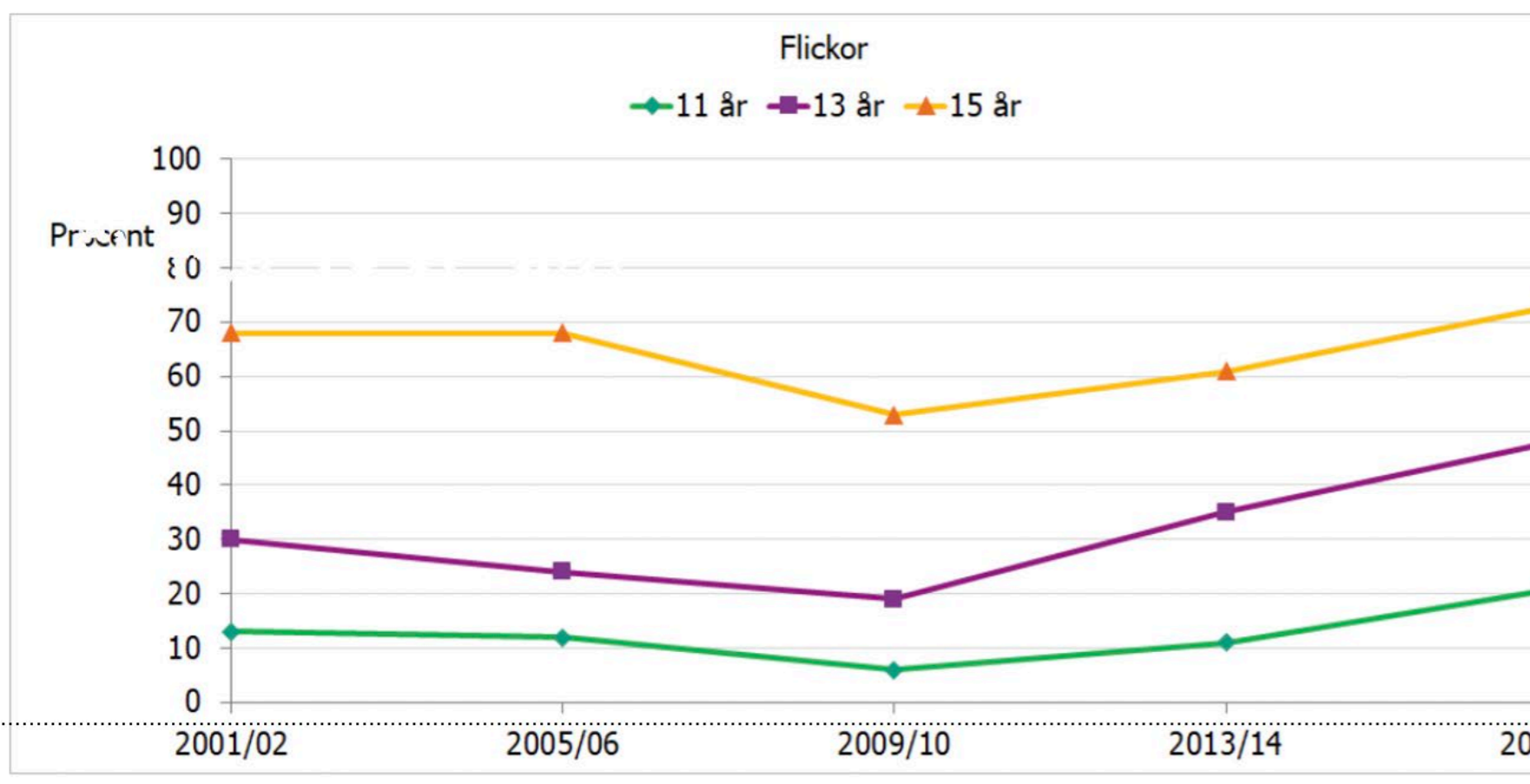
Kompetens för att planera och genomföra innovativa projekt

Kompetens för utvärdering

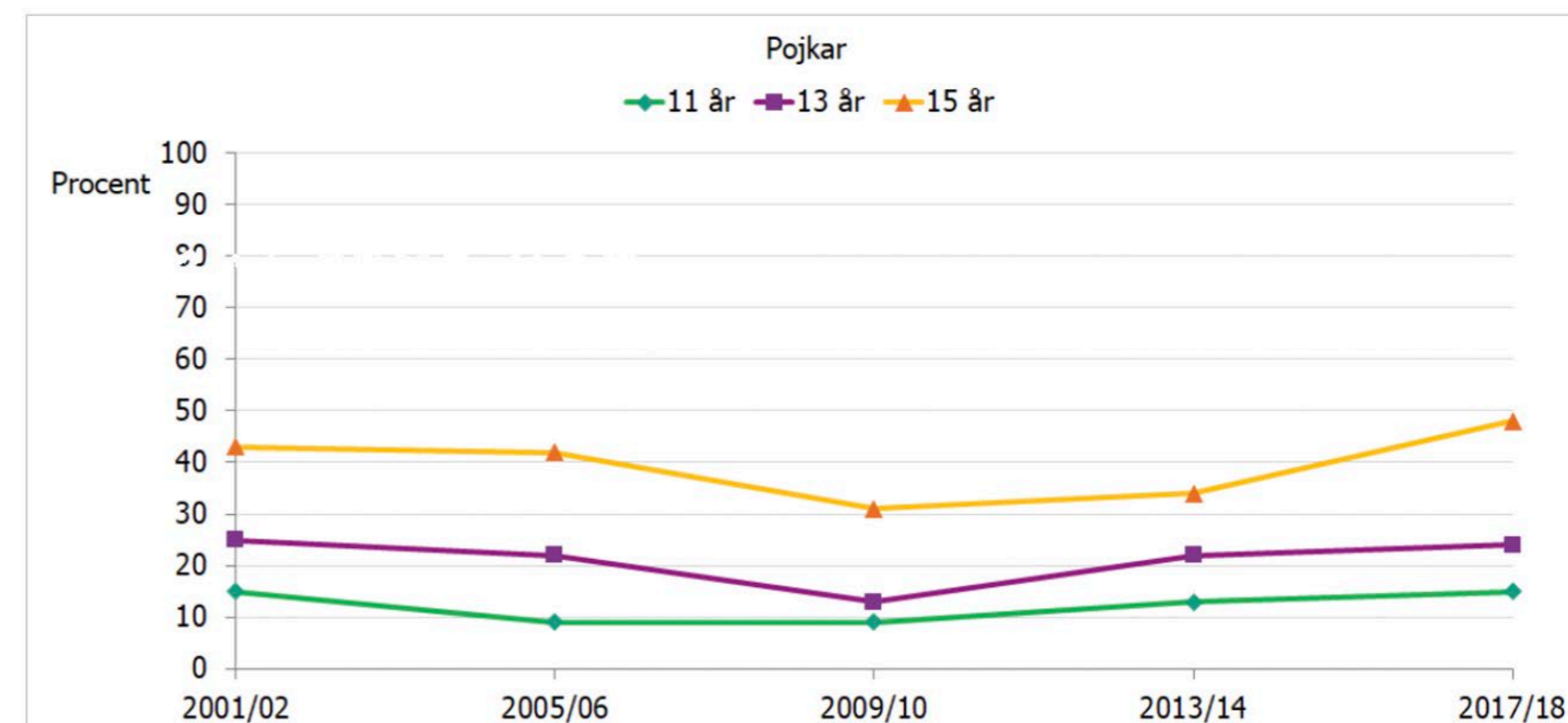
Kompetens för att hantera ovisshet och frustrationstolerans (Rieckmann 2012, s. 133)

Ohållbar bedömning – forskning om relationen bedömning och lärande

Figur 5. Andel 11-, 13- och 15-åriga flickor som svarat att de känner sig ganska eller mycket stressade av skolarbetet. 2001–2017. Datakälla: Skolbarns hälsovanor.

Figur 6. Andel 11-, 13- och 15-åriga pojkar som svarat att de känner sig ganska eller mycket stressade av skolarbetet. 2001–2017. Datakälla: Skolbarns hälsovanor.

Betyg och bedömning

Tabell X. Emotioner som elever ger uttryck för då de talar om sina första upplevelser av att få betyg i årskurs 4

Emotioner	Positiva	Distanserade	Negativa
Avundsjuka			X
Besvikelse			X
Förvåning/Överraskning	X	X	
Glädje	X		
Jämnmod		X	
Lättnad	X		
Ledsen			X
Lugn		X	
Motstridiga		X	
Lust/Motivation	X		
Nervositet	X		X
Omtanke		X	
Oro/rädsla			X
Osäkerhet			X
Övervakad/Kontrollerad		X	
Skam			X
Spänning	X		
Stolthet	X	X	
Stress			X

Reformen med tidigare betyg leder till ökad stress

I en studie jämfördes data från två grupper om cirka 7 000 elever vardera, som samlats in 2010 och 2014, alltså före respektive efter 2011 års läroplansreform. Man kunde även göra en skillnad mellan elever i årskurs 7, som påverkades av tidigarelagd betygsättning i årskurs 6, och elever i årskurserna 5 och 9, som inte påverkades. **Resultaten från studien visar bland annat att det finns en relation mellan tidigare betygsättning och ökad skolrelaterad stress och minskad självkänsla.**

Högberg, B., Lindgren, J., Johansson, K. & Strand, M. (2021). Consequences of school grading systems on adolescent health: evidence from a Swedish school reform. *Journal of Education Policy*, 36(1), 84–106.

...särskilt hos flickor

Linder med flera (2023) har i en studie använt en databas ("Swedish Interdisciplinary Panel") som täcker hela den svenska befolkningen för de som är födda mellan 1973 och 2016. Här finns uppgifter från bland annat Statistiska centralbyrån och patientregister. Detta gör det möjligt för forskarna att jämföra hela årskullar med elever, som berörts respektive inte berörts av att betygsättningen tidigarelades i samband med implementeringen av Lgr11, med avseende på ett antal olika diagnoser. **Totalt ingick över en halv miljon individer i analysen, som visar att det finns en koppling mellan en tidigareläggning av betygsättningen och ökad sannolikhet för diagnosticerad ohälsa, framför allt i form av depression och ångest hos flickor.**

Linder, A., Gerdtham, U. G., & Heckley, G. (2023). *Child Mental Health: Impact of Introducing Earlier Compulsory School Grades*. Department of Economics, School of Economics and Management, Lund University.

Betyg i fler steg ger lägre tilltro till egna förmågan och mer stress

Ytterligare en svensk studie, som utgått från förändringar i samband med implementeringen av Lgr11, är en undersökning av effekterna av att utöka själva betygsskalan från tre (G-VG-MVG) till fem (F-A) steg. Även denna studie jämförde hela årskullar med varandra och hade ett urval på över 500 000 individer. **Resultaten visar att elever som fick betyg utifrån den nya betygsskalan tenderar att både ha en lägre tilltro till den egna förmågan, men också i högre grad stressrelaterad ohälsa.**

Collins, M., & Lundstedt, J. (2023). The Effects of More Informative Grading on Student Outcomes. *Available at SSRN 4509082.*

Betyg är inte en tydlig återkoppling för lärande

Forskning visar att betygslignande omdömen visserligen kan ge visst stöd för att förbättra elevernas skolprestationer, jämfört med att inte få någon återkoppling alls, men att sådana omdömen ger betydligt sämre stöd för såväl motivation som skolprestationer jämfört med mer detaljerad återkoppling.

Koenka, A. C., Linnenbrink-Garcia, L., Moshontz, H., Atkinson, K. M., Sanchez, C. E., & Cooper, H. (2021). A meta-analysis on the impact of grades and comments on academic motivation and achievement: a case for written feedback. *Educational Psychology*, 41(7), 922-947.

Betyg kan leda till undvikandestrategier hos både låg- och högpresterande elever

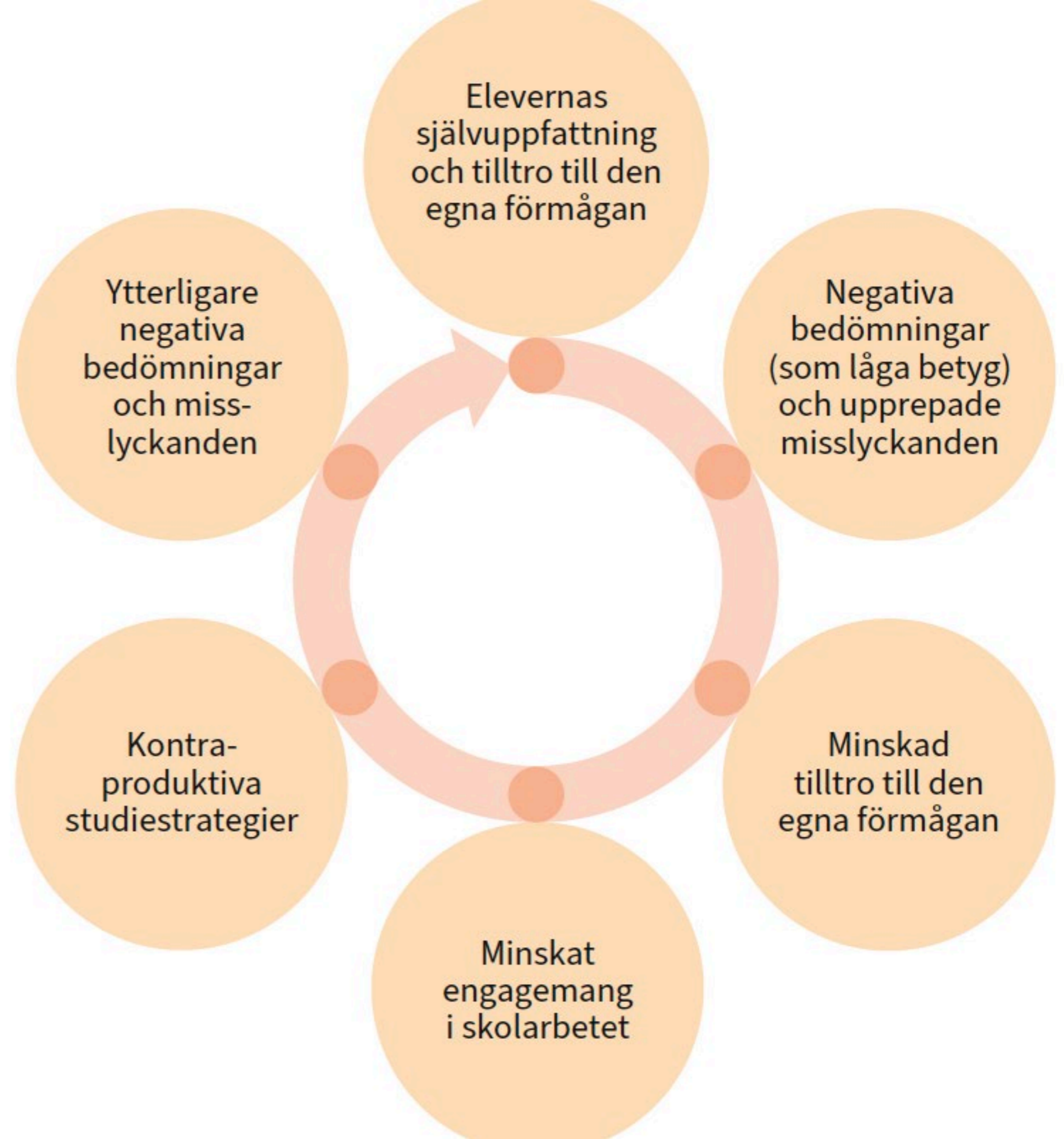
I utvärderingen av försöksverksamheten med betygsättning i årskurs 4, upplevde eleverna ökad stress och oro i samband med tidigare betygsättning. Detta berodde delvis på att de tvingades vara mycket mer uthålliga i sin koncentration på betygsgrundade prestationer än tidigare och **hela tiden behöva ”prestera på topp”**. **Högpresterande elever blev stressade för att de aldrig kunde vara helt säkra på att få behålla de höga omdömen som de kämpat sig till. Detta riskerar, precis som för lågpresterande elever, att leda till ”undvikandestrategier”,** där eleverna undviker att svara på frågor i diskussioner, gör förre utmanande uppgifter eller är strategiskt frånvarande vid vissa bedömningsmoment .

Löfgren, H., Alm, F., Markström, A. M., Hultén, M., Jönsson, A., & Lundahl, C. (2021). *Betyg i årskurs 4: Ett forskningsunderlag om bedömningspraktikerna på skolor som deltagit i försöksverksamhet med tidig betygssättning*. Skolverket.

Slutsatser i forskning om bedömning, hälsa och lärande

Elevens självuppfattning och tilltro till den egna förmågan påverkas av negativa bedömningar (som låga betyg) och upprepade misslyckanden. En minskad tilltro till den egna förmågan kan i sin tur leda till minskat engagemang i skolarbetet och öka risken för kontraproduktiva studiestrategier, som undvikandestrategier, vilket kan leda till ytterligare negativa bedömningar och misslyckanden. En sådan negativ spiral ökar risken för stress, depression och ångest. Även pressen att hela tiden prestera på topp, tillsammans med den ständigt närvarande risken att sänka de höga omdömen man kämpat sig till, skapar stress och kan leda till undvikandestrategier. (jfr Skolverket, kommande forskningsöversikt)

Slutsatser i forskning om bedömning, hälsa och lärande

Långsiktighet, autenticitet och självreglerat lärande – Men hur det oftast är...

Bedömningsuppgifter betonar ofta problemlösningar snarare än problemformulering och de använder ofta orealistiska och dekontextualiserade exempel.

I många bedömningsmetoder utelämnas elevernas medverkan i utformningen av bedömningen och därför osynliggörs viktiga aspekter av bedömning, såsom t.ex. bedömningskriterier.

Elever har ofta inte möjlighet att se hur bedömningsprocessen faktiskt fungerar. Det är något de underkastar sig snarare än något de äger.

Boud, D., & Falchikov, N. (2006). Aligning assessment with long-term learning. *Assessment & evaluation in higher education*, 31(4), 399-413.

Vad behöver eleverna utveckla?

Att själva bli bedömare. Att förbereda eleverna för livslångt lärande innebär med nödvändighet att förbereda dem för uppgiften att göra komplexa bedömningar av sitt eget och andras arbete och för att fatta beslut under de osäkra och oförutsägbara omständigheter som de kommer att befinna sig i i framtiden.

Eleverna behöver förstå kvalitetsskillnader och (kunna utveckla) kriterier för att bedöma dessa.

Målet är att feedback ska kunna få allt mindre betydelse, när eleverna blir gradvis mer självreglerande.

Konkreta exempel för att minska toxisk stress

- Prata mycket med eleverna inför bedömningen.
- Hjälp dem att planera sina studier så att de arbetar stegvis.
- Kontrollera regelbundet deras framsteg och se om de behöver stöd.
- Hjälp dem att balansera sin arbetsbörda genom att ta itu med ett ämne eller en uppgift per dag så att de arbetar mer effektivt och minskar stressen.
- ”Mindfulness” i form av uppmärksamhetsträning där elever – och ibland lärare – gör andningsövningar och visualiseringar för att förbättra sitt fokus och minska stress.
- Erbjud elever möjlighet att prata, skriva, rita om hur det känns inför ett prov/viktig uppgift.

Sambedömning – ett vidgat perspektiv

Sambedömning i en **vidgad betydelse** innefattar:

planering, undervisning, uppgifter, bedömning (formativt och summativt) och utvärdering efteråt som leder till -> reflektion och eventuellt förändring i något led.

Lärarna måste också göra en gemensam *tolkning av kursplanerna* och hur dessa kan *omsättas* i undervisnings- och bedömningsuppgifter.

En väg i detta arbete är att delta sammanhang för kollegialt lärande i professionsutvecklande syfte.

Kollegiala professionella samtal:

- 1 - fokus planering och genomförande av undervisning
- 2 - fokus bedömning av elevuppgifter
- 3 - fokus utvärdering och reflektion

Sammanfattning: Bedömning för hållbart lärande

En komplex kompetens

Sambedömning eller åtminstone samsyn nödvändig

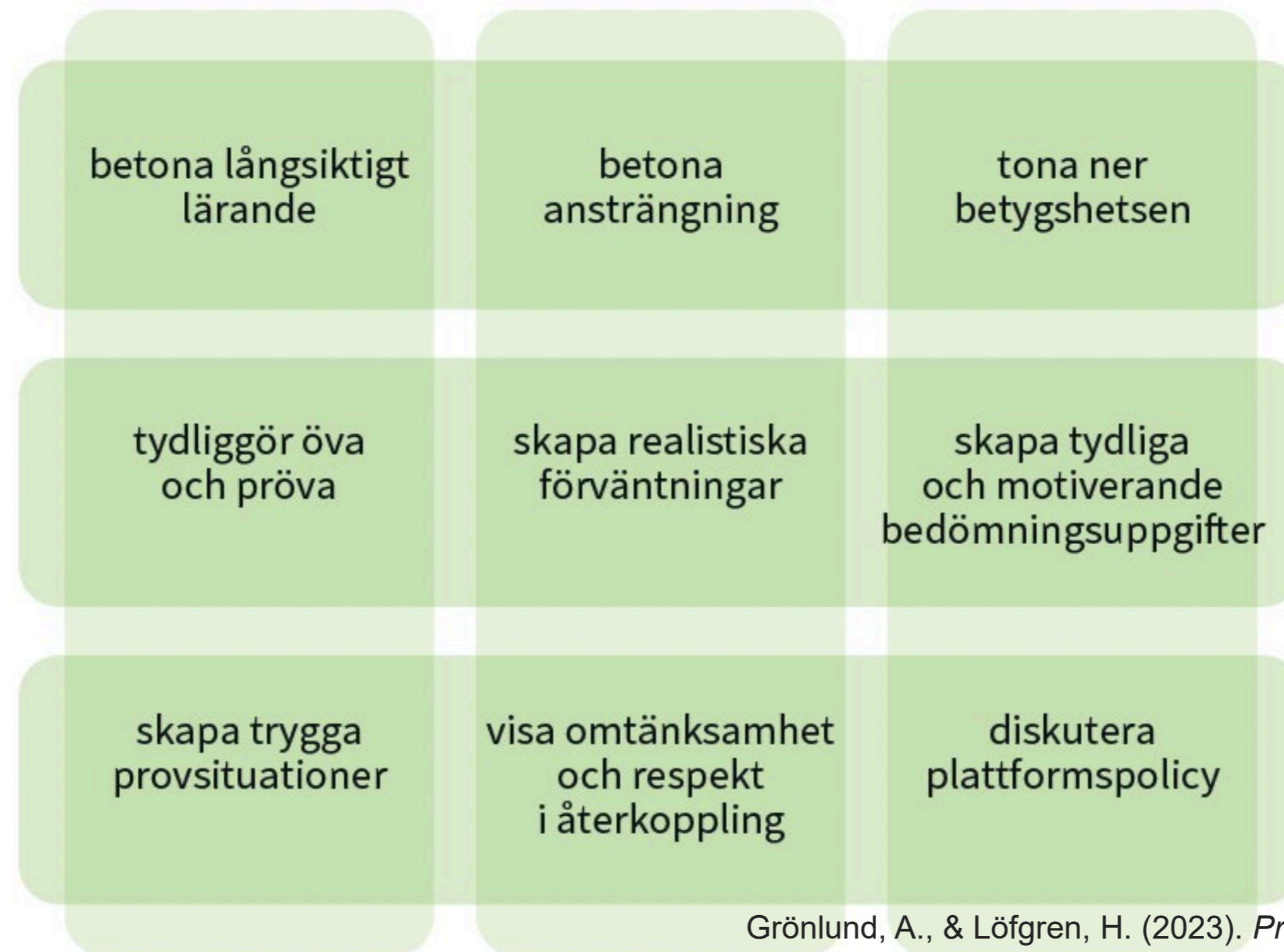
Att skilja mellan bedömning för summativa och bedömning för formativa syften

att se bedömning som en del av lärandeprocessen

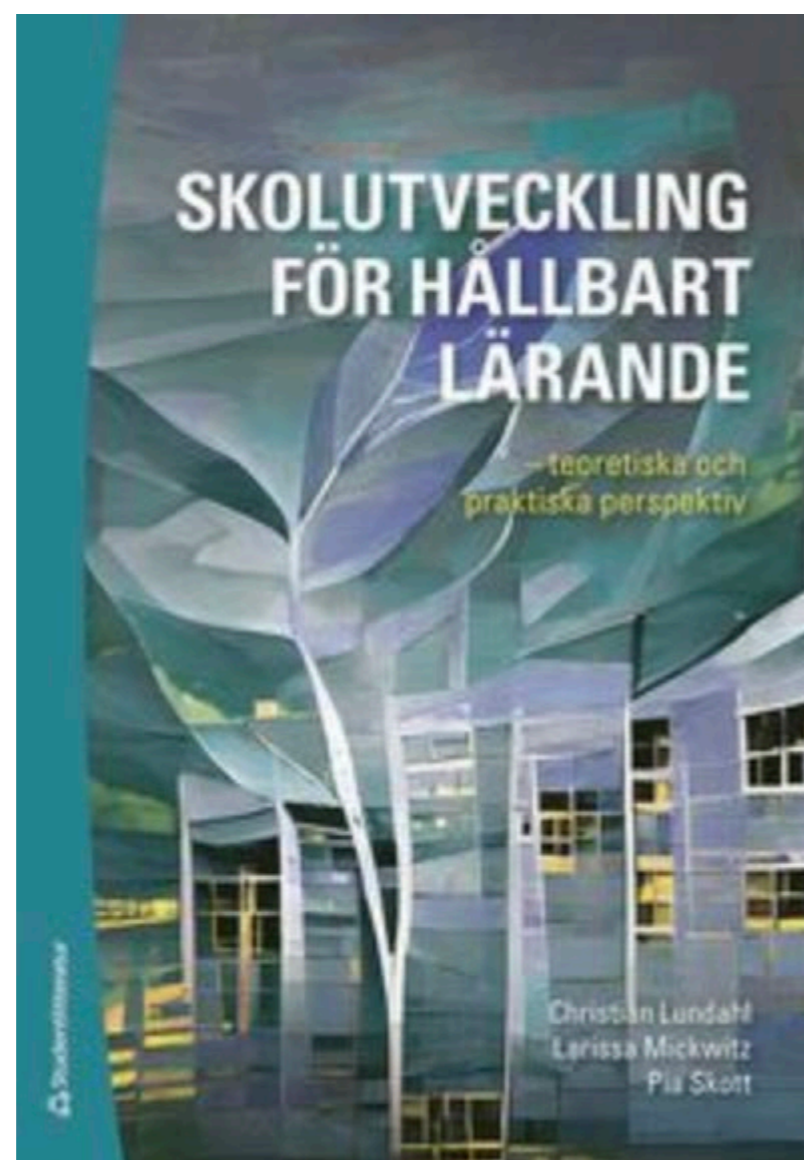
att kommunicera kring bedömning på ett tydligt sätt

att kunna identifiera när stress blir ihållande och negativa för eleverna.

Bedömning för hållbart lärande

Tack för att ni lyssnat!

Medskick

- Reflektera över hur bedömningskulturen påverkar bedömningspraktiken och bedömningspraktikerna?
- Vilka bedömningsdilemman står de inför? Skiljer de sig åt i olika ämnen?
- Hur hanteras/bemöts dem?
- Vilken bedömarkompetens finns/behövs?
- Vilka förutsättningar finns det på skolan att arbeta med hållbar bedömning?